

Stručni rad

UČITELJ I VLADANJE SOCIJALNIM VJEŠTINAMA

Margareta Megi Vidmar, prof.
OŠ Mirna

Sažetak

Ljudi svojim načinom komunikacije i ponašanjem snažno utječu na zadovoljstvo pojedinca. Često to možemo primijetiti na školskoj razini, gdje učitelj, kao autoritet, svojim mišljenjem, bilo da je ono pozitivno ili negativno, snažno utječe na učenike. Kako li je samo nevjerojatno da pozitivni ili negativni pristup i riječi koje druge osobe izgovore utječu na pojedinca i na njegov pogled na situaciju u kojoj se nalazi. Na primjerima smo s učenicima predmetne razine razmišljali smo o međusobnim odnosima i utjecajima na pojedinca. Činjenica je da u današnje vrijeme međuljudski odnosi postaju sve zamršeniji. Utvrdili smo da su iznimno važni pozitivno usmjerena komunikacija i pristup autoriteta jer potonji snažno obilježavaju mlađe generacije koje još uče spretnost u socijalnim vještinama.

Ključne riječi: misli, odnosi, optimizam, pesimizam, zadovoljstvo.

1. Uvod

U današnje vrijeme mnogo se govori o socijalnim vještinama. Svjesni smo da su izrazito važne, no često se dogodi da su u velikoj mjeri rezultat učenja u ranom djetinjstvu te se kasnije njima koristimo više-manje automatski. Pravo je pitanje jesu li naučene i stečene dobro ili slabije. Istraživanja su pokazala da i u odrasloj dobi možemo naučiti spretnost u međusobnim odnosima. Samo ako imamo dovoljno volje.

Radionice treninga socijalnih vještina provodili smo s učenicima većinske osnovne škole na predmetnoj razini. Pomoću različitih zadataka promatrali smo različite aspekte razmišljanja, izražavanja i razumijevanja pojedinaca, kako snažne vođe ili grupa utječu na pojedinca, unatoč tomu što pojedinac možda ima mnogo samopouzdanja. Pretpostavke su se još i više potvrdile kroz radionice o odnosima i zadovoljstvu. U zadovoljnim odnosima i zadovoljstvu pojedinaca ključno je odmjereno birati riječi, ali i prvenstveno dobro slušati. Vjerojatno previše rijetko shvaćamo kakvu težinu imaju riječi izrečene bez promišljanja, a posebice ako su negativne naravi.

2. Socijalne vještine povezane su sa svim aspektima vladanja u školi

Trenutno živimo u svijetu u kojem vlada individualizam i u kojem pojedinci ne izražavaju zanimanje jedni za druge. Svatko ima slobodno mišljenje koje često i glasno izražava. Cijena toga je visoka, budući da se plaća osobnim poteškoćama i nezadovoljstvom koje se očituje na različite načine. Individualizam možemo primijetiti u odnosima i nesposobnosti poštivanja potreba drugih. Često pak nedostaje aktivnog slušanja. Svaki odnos temeljni je znak čovjekove društvene prirode. Veliki dio osobnog zadovoljstva donose odnosi u kojima jesmo i u koje ponovno ulazimo. Potrebno je naučiti se kako održavati i graditi mišljenje o samom sebi, a istovremeno poštivati druge s kojima smo u odnosu. Iako se nekima to čini jednostavnim zadatkom, moramo biti svjesni da to naročito još u razdoblju odrastanja predstavlja ključno pitanje za mlade. Odnos je više nego trajna interakcija između ljudi, stoga je važno da ljudi koji sudjeluju u interakciji imaju osjećaj i svijest bivanja u odnosu [6]. Da bi se odnos održao, važno je uspostaviti povjerenje. To se postiže bliskošću, međusobnom pomoći i poštivanjem. Na razvoj odnosa pozitivno utječe i promjena stajališta jednog od partnera od prvotno negativnog u pozitivni, i to pod utjecajem drugog partnera. Što se češće sreću dva čovjeka, to će bolje komunicirati, pogotovo u vezi osobnih tema i time se istovremeno obvezuju na razumijevanje, empatično ponašanje te stvaraju bolji odnos. U odnosima su važni i spremnost i samootkrivanje [4]. Brojni učenici koji ne postižu dobar uspjeh u učenju u školi se ne osjećaju prihvaćenima, a posljedično krše školska pravila te ne vole školu. Ako ih pokušamo naučiti sporazumjeti se s drugima, to će ublažiti njihove posebnosti u ponašanju i smanjiti socijalnu usamljenost [3]. U tome veliku ulogu zasigurno imaju učitelji.

3. Komunikacija utječe na pojedinca

Međusobnu komunikaciju definiramo kao bilo koje verbalno ili neverbalno ponašanje koje percipira druga osoba. Učinkovita je ona komunikacija u kojoj primatelj poruku tumači onako kako je pošiljalac namjeravao da se ona protumači [1]. O međusobnim odnosima smo s učenicima raspravljali na temelju priče u nastavku.

3.1. Primjer priče

Jednog dana žabe su organizirale natjecanje čiji je cilj bio popeti se na vrh visokog stupa. Sve su žabe na početku oduševljeno krenule prema cilju jer je nagrada bila uistinu posebna.

No već nakon samog početka natjecanja gledatelji su ih počeli ismijavati i vikali su:

„Nikada nećete doći do cilja, nemoguće je.“

„Zašto uopće pokušavate?“

„Lude ste. Nikada još nijednoj žabi nije uspjelo popeti se toliko visoko.“

Toliko su se smijali i izrugivali se da su natjecateljice postepeno odustajale od natjecanja uvjerenе da je zbilja nemoguće doći do vrha.

No jedna žabica se penjala i penjala. Toliko je pokušavala da je na kraju došla do cilja i osvojila nagradu. Gledatelji su ostali skamenjeni i nisu mogli vjerovati. Novinari su je intervjuirali i pitali kako je moguće da je postigla nešto što se činilo nedostižnim. Žabica je samo govorila: „Kva? Kva? Kva?“ Tada su utvrdili da je gluha i da je tijekom natjecanja mislila da publika navija za nju.

3.1.1. Razmišljanje o priči, odnosima i komunikaciji

„Što mislite što bi se dogodilo da žaba nije bila gluha?“

Obratimo pozornost na činjenicu da je žabica iz priče vjerovala u svoje sposobnosti i jako se trudila da postigne svoj cilj. Kada ne bi bila gluha, vjerojatno bi odustala kao što su to učinile druge natjecateljice, budući da bi zbog pritiska gledatelja počela vjerovati da je nemoguće doseći vrh.

„Vjerujete li i vi ponekad slijepo u ono što vam drugi govore o vašim sposobnostima?“

„Vjerujete li slijepo sami sebi kada si govorite da nešto ne možete ili ne znate?“

3.1.2. Optimistične/pesimistične misli

Kada vjerujemo u svoje sposobnosti, trudimo se. To je trik koji nam omogućuje da dođemo do cilja ili da mu se približimo što je više moguće. Ako pritom potičemo sami sebe i ponavljamo riječi poput: „Hajde, mi to možemo!“, naša se ustrajnost povećava i imamo više mogućnosti doseći cilj. Riječi, bilo da su dobre ili loše, mogu učiniti mnogo dobrih ili loših stvari onome koji ih sluša. Iznimno je važno da drugima uputimo pozitivne i poticajne riječi, ali moramo ih i sami sebi. Istovremeno je važno biti „gluh“ kada čujemo da ne možemo svoje snove pretočiti u stvarnost. Učenici su razmislili i na list papira napisali kako optimistične/pesimistične misli utječu na njih. Napisali su da im pesimistične misli otežavaju put do cilja, donose negativnu energiju, a zbog njih se osjećaju lošije, nemirno, usamljeno i ljutito. Zbog loših misli ne vjeruju u svoje sposobnosti, pa ni u ono što su već postigli. Također je napisano da učenici pokušavaju zanemariti negativne misli, no u tome ne uspiju uvijek. Unatoč tome, svejedno se pokušavaju potruditi. Iz bilješki djece možemo utvrditi da

optimistične misli učenicima olakšavaju put do cilja i još više vjeruju u svoje mogućnosti. Zbog njih se osjećaju bolje jer im daju dodatan poticaj. Dobre misli donose im bolje raspoloženje. Pri tome se učenici osjećaju veselo, sretno, zadovoljno i sposobno. Puni su energije i osjećaju da mogu te se još više potruditi. U današnje vrijeme često se događa da teško zaustavimo tok negativnih misli koje sami sebi govorimo ili koje nam govore drugi. Zato je povremeno i teško pronaći optimistične misli kojima bismo nadomjestili pesimistične misli. Prisjetili smo se naše gluhe žabe, pobjednice natjecanja. Iz priče možemo izvući što su žabama govorili gledatelji. Kakve su to misli?

Mišljenja djece:

- „Nikada nećete doći do cilja, nemoguće je.“
- „Zašto uopće pokušavate?“
- „Neće vam uspjeti, šteta je što pokušavate!“
- „Vrh je predaleko! Neće vam uspjeti.“
- Smijeh i izravni pogled, žamor... „Buuu...“
- „Gubite vrijeme!“
- „Spustite se dolje, tratite vrijeme... cilj je predaleko za vas jer to ne možete.“

Nanizali smo i nešto poticajnih rečenica kako pozitivno usmjereni gledatelji mogu poticati žabe.

Mišljenja djece:

- „Idemo, moguće je doći do cilja.“
- „Čak i ako se vrh stupa čini daleko, pokušajte ga doseći.“
- „Bravo, samo hrabro naprijed.“
- „To je lagano, možeš ti to!“
- „Ne gledaj gore i bit će ti lakše.“
- „Bravo, samo hrabro naprijed.“
- „Možete vi to!“
- „Možete doseći vrh, dovoljno ste snažne da dođete do cilja!“

3.1.3. Pozitivne/negativne misli prije ocjenjivanja znanja

Zatim smo temu preusmjerili na njihove misli prije ocjenjivanja znanja. Razmišljaju li više o pozitivnim ili negativnim stvarima? Razgovarajmo o tome kako bismo mogli svoje pesimistične misli nadomjestiti optimističnim (konkretno kakvim mislima). Često su se u pesimistične misli prikrale bilješke o gradivu koje je preteško za razumijevanje. Na listićima je napisano da je previše gradiva i da ga nije moguće naučiti. Također razabiremo da nije bilo dovoljno vremena da uspiju naučiti za test. Vjerojatno upravo nepoznavanje i neznanje o gradivu utječe na pesimistične misli učenika. Također se zna dogoditi da je pri provjeri znanja rezultat slabiji od očekivanog te je strah od testa još veći. Iz optimističnih razmišljanja djece možemo razabrati da čak i ako je gradivo teško i dovoljno je vremena za učenje, ponajprije ćemo uspjeti ako se dobro organiziramo. Druga bilješka navodi da na provjeri vidimo ono što ne znamo dobro, stoga sada znamo što je još potrebno naučiti. Također shvatimo da ako je gradivo teško i uzmemo vremena za temeljitije učenje i razumijevanje, bit će nam mnogo lakše. Poučak koji smo izvukli jest da ako se pripreмимо za test i razumijemo gradivo, rezultat će zasigurno biti dobra ocjena.

Učiteljeva shvaćanja posredno utječu i na shvaćanje i postupanje, budući da se oni prilagođavaju zahtjevima učitelja [5]. Učitelj može također optimistično utjecati na

učenike prije pismenog ocjenjivanja znanja pomoću optimističnih riječi i misli poput, primjerice:

- „Ja vjerujem u vas!“
- „Gradivo nije teško.“
- „U školi ste pokazali veliko znanje.“

Zajedno s učenicima odabrali smo situaciju koja je aktualna za njih.

Podijelili su se tako da jedan navodi negativne, pesimistične, obeshrabrujuće misli (brige, strahove, sumnje u sebe...), a drugi za svaku pesimističnu misao navodi jednu optimističnu misao, dakle, tako kao što smo to i prezentirali u gornjem slučaju.

Jedan od učenika opisao je svoju situaciju prije sportskog natjecanja. Učenik je ispričao da se prije nogometne utakmice osjeća loše i misli da nije dovoljno brz za protivnike te da nema dobar osjećaj u vezi pobjede. Često ima (pogrešan) osjećaj da su protivnici bolji od njegove momčadi. Da je vjerojatno premalo vježbao i da bi morao više vježbati. Radionica koju smo proveli dala mu je mnogo toga za razmišljanje. Sada, nakon što je razmislio, uistinu želi i obećao je samome sebi da će sljedeći put biti pozitivnije usmjeren. Pokušat će u sebi pronaći prednosti i vrline kako bi nadvladao negativne misli. Potom na kraju utakmice utvrdi da je svejedno dobro pripremljen i da se njegov trud isplatio. Dječak također navodi da premalo vjeruje u sebe. Optimističnoj usmjerenosti u gore navedenoj situaciji u velikoj mjeri doprinose treneri poticajnim riječima i uzvicima. Utvrđujemo da učenici obično pesimističnim mislima najviše naštete sami sebi.

4. Zaključak

Odnosi u obitelji počinju već u odgoju djeteta. Što se roditelji više međusobno razumiju i dopunjuju, to će djeca biti sretnija i zadovoljnija jer će osjećati da su voljena. Isto tako, djeca će svoje roditelje uzeti kao uzor koji će ih voditi u njihovom daljnjem životu. Oni kojima te vrijednosti nisu bliske, prenose negativna iskustva u vanjski svijet, stoga im se potonji čini hladan, pun nepovjerenja i opasnosti. Kao i svakom pojedincu, i djetetu je potrebna komunikacija, kako verbalna tako i neverbalna kako bi dijete osjetilo da ga se sluša i razumije. Uz pravilan način komunikacije može doći do drastičnih promjena u odnosu. Važno je da znamo svoja mišljenja utemeljiti, da smo ravnopravni sugovornici i ne kritiziramo sve odreda jer „teške“ i negativne riječi vrlo snažno utječu na pojedinca. A naročito na djecu koja se još razvijaju i istražuju svijet. Odnos nije uvijek potpun, budući da dolazi i do sukoba i izražavanja vlastitih mišljenja, što je posve normalno. Na taj način pojedinci izražavaju svoja stajališta. Uspješno rješavanje sukoba vodi do boljih odnosa i međusobnog razumijevanja. Ljudi ne mogu isključivo iz knjiga i promatranja drugih naučiti govorno izražavanje, vođenje razgovora ili grupne rasprave. Ovladavanje tim spretnostima od iznimne je važnosti, naročito za učitelje koji bi, pored uvjerljivog obrazloženja, morali potaknuti i što bolje učenicima prenijeti vođenje rasprave, sposobnost slušanja i usklađivanja komunikacije (Marentić Požarnik, 2000.). I vođa/trener ili pak učitelj mogu značajnim postupanjem ili poticajnim riječima djecu ili učenike podići iz njihovih mračnih i negativnih misli.

5. Literatura

- [1.] Lamovec, T. (1993.). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost.
- [2.] Marentič Požarnik, B. (2000.). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- [3.] McGraft, H., Francey, S. (1996.). *Prijazni učenci, prijazni razredi: učenje socialnih veščin in samozaupanje v razredu*. Ljubljana: Državna založba.
- [4.] Rozman, U. (2006.). *Trening socialnih veščin*. Nova Gorica: Educa.
- [5.] Rupnik Vec, t., Kompare, A. (2006.). *Kritično mišljenje v šoli: strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- [6.] Perić, M. (2005.). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.